

3. Bölüm

“Apocalypto” Filminin Göstergebilimsel Çözümlemesi

Göktürk YILDIZ¹
Seray YALÇIN²

Giriş

Sinema, görsel öğelerin art arda dizilmesiyle oluşan bir anlam üretme aracıdır. En güçlü anlatım araçlarından biri olan sinema, aynı zamanda göstergelerle örülü bir sanat dilidir. Sinema, kullandığı göstergeler aracılığıyla hem gerçeği yansıtma hem de görünenin ardındakini anlatma gücüne sahiptir. Görüneni değil görünenin altında gizlenen gerçeği göstermeyi amaçlayan bir bilim dalı olan görsel göstergebilim ise sinemanın ötesindeki evreni görmemizi sağlar; görünmeyeni gösterir, bilinmeyeni açığa çıkarır ve zihnimizde derin bir anlam dizgisi inşa eder.

“İşaret” anlamına gelen Eski Yunanca’daki “semeion” sözcüğünden türeyen “gösterge” kavramı; insanların yaşamlarını kolaylaştıran, iletişim kurmalarına olanak sağlayan ve onları ortak anlam paydalarında birleştiren dizge birimlerine verilen isimdir. İnsanlık tarihinin başlangıcından bu yana hayatımızın her alanında karşımıza çıkan göstergeler; kendisi dışında bir şeye işaret ederler ve onu belirtirler.

Göstergebilim de göstergelerle anlamın nasıl inşa edildiğini ve göstergelerin ne anlam ifade ettiğini araştıran bir bilim dalıdır. Göstergebilim, kendine birçok alanda yer bulmasının yanında sinemada da kullanılmaktadır. Göstergebilim ve sinemanın gelişimlerinin çakışması ve aralarındaki yakın ilişki sinema göstergebiliminin doğmasına neden olmuştur. Sinema göstergebilimi, sinemada beyaz perdeye yansıyan görüntülerin ardındaki anlamı açığa çıkararak bu anlamların göstergelerle nasıl inşa edildiğini irdelemekte; filmlerdeki anlamın nasıl oluştuğunu ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada ilkin, gösterge kavramı ve göstergebilim tanımları yapılarak, göstergebilim ile sinema ilişkisine değinilmiştir. Çalışmanın amacı; sinemada

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü, gokturkyildiz@gmail.com

² Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı (Yüksek Lisans), serayalciin@gmail.com

Mayaların “gerçek” kültürleri filmde hiç yer almamış, yalnızca olumsuz sahnelerle, Maya topraklarında yaşayan kabilelerin medeniyetten uzak, izole bir yaşam sürdürdükleri ve “barbar” oldukları vurgusu sık sık yinelenmiştir.

Filmin başında geçen “Hiçbir imparatorluk dışarıdan çökertilemez, çöküş içeriden olur” sözüne filmin sonundaki İspanyol gemileriyle bir gönderme yapılmakta ve Maya uygarlığının kendi çöküşünü hazırladığı ve İspanyolların da onları kurtarmaya geldiği mesajı verilmeye çalışılmaktadır. Bu aynı zamanda şu şekilde de yorumlanabilir: bir imparatorluk başka bir imparatorluk işgali ya da dışarıdan etkiler nedeniyle yıkılmaz, kendi içinde çöküşe geçtiği için dışarıdan gelenler o imparatorluğun yerini alır. Film, Maya uygarlığının tarihini ve o topraklarda yaşayan kabilelerin yaşam biçimlerini anlatıyor gibi görünse de uygarlığın kültürüne, büyüklüğüne ve tarihine ilişkin bilgiler aktarmaktan tamamen yoksundur. Film, Mayaları şiddet öğeleriyle temsil etmekte, Maya topraklarında yaşayan yerlilerin geleneklerini alaşağı etmekte, bunu yaparken de epik bir hikâye üzerinden olayları sempatikleştirerek aktarmaya çalışmaktadır. Filmdeki görsel göstergelerin güçlü, atmosferin yaratıcı ve gerçekçi olmasına karşın şiddet öğelerinin çokluğu, izleyiciye filmin kahramansı yanından çok Mayalara yönelik olumsuz, rahatsız edici bir mesaj vermektedir.

Kültür endüstrisinin faaliyet alanlarından biri olan sinema; bireyin inançlarını, değer yargılarını ve bakış açısını etkilemekte, değiştirmektedir. Sinemanın bu gücü göz önünde bulundurulduğunda, kimi zaman etkili bir politika aracı olarak kullanılabilirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Hollywood sinemasının güçlü isimlerinden Mel Gibson’un *Apocalypto* filmi de egemen politikanın görüşlerini ve değerlerini yansıtmaktadır; bu doğrultuda denilebilir ki sermayenin hizmetinde, egemen ideolojiye bağımlı bir üretim söz konusudur. *Apocalypto* filmi, kültürel temsiller üzerinden ilerlerken tarihi çarpıtmalarla “yerel” olanı alaşağı edip egemen kültürü yüceltmekte, yani kendisinden yana olanı güçlü gösterip, kendisi dışında olanı ötekileştirmektedir. Zihin-bilinç üretiminde etkili bir araç konumundaki sinemanın göstergelerle bireyde oluşturduğu anlam dizgeleri göz önünde bulundurulduğunda, *Apocalypto* filmi için; genel geçer ideolojinin yansıtıcısı ve devam ettiricisi konumunda olduğunu ve bireyi amaçlı bir şekilde yönlendirdiğini söylemek mümkündür.

Kaynakça

- Andrew, Dudley, J. (2010). Büyük Sinema Kuramları. (Çev. Zahit Atam). İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Bağder, D. (1999), “Sinema ve Göstergibilimi”. Dil Bilim Araştırmaları Dergisi. İstanbul:Simurg Yayınları, 142-152.
- Barthes, R. (1993). Göstergibilimsel Serüven. (Çev. Mehmet-Sema Rifat.) İstanbul:Yapı Kredi Yayınları.
- Berger, Arthur, A. (1993). Kitle İletişiminde Çözümleme Yöntemleri. (Ed. Nazmi Ulutak&Aslı Tunç). Eskişehir: Eğitim Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Yayınları.
- Büker, S. (2012). Sinemada Anlam Yaratma, İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Çiçek, M., (2016), “Göstergibilim ve Sinema ya da Sinema Göstergibilimi”, Kesit Akademi Dergisi,

2(3), 25- 41.

- Fiske, J., (1996), *İletişim Çalışmalarına Giriş*, (Çev. Süleyman İrvan), Ankara:ARK Yayınları.
- Geray, H. (2014). *İletişim Alanından Örneklerle Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Guiraud, Pierre. (2016). *Göstergebilim*. (Çev. Mehmet Yalçın), Ankara: İmge Kitabevi.
- İlkdoğan, H. (2017). "Üç Oda ve Üç Zaman, Okuyucu Filmi Göstergebilimsel Analizi", *İdil Dergisi*, 6 (38), 2817- 2833.
- Rifat, M., (1998), *XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları 1. Tarihçe ve Eleştirel Düşünceler*, İstanbul: YKY.
- Rifat, M. (2009). *Göstergebilimin ABC'si*. Ankara: Say Yayınları.
- Sancar, Kemal, M. (2018). "Göstergebilimsel Film Çözümlerinin Bergsoncu Eleştirisi", *SineFizoloji Dergisi*, 3(6), 23-38.
- Sivas, A. (2012). "Göstergebilim ve Sinema İlişkisi Üzerine Bir Deneme", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* Yıl: 11 Sayı: 21 Bahar 2012 / 1, 527-538.